

SKUP 2002 – 40

Prosjekt: Jens Stoltenberg
Medarbeider: Elisabeth Skarsbø Moen
Publikasjon: Gyldendal Norsk Forlag
Publisert: Oktober 02
Medium: Bok
Tema:

Metoderapport, SKUP 2002.

Sak: Jens Stoltenberg. En biografi.

Publisert: Gyldendal Norsk Forlag, oktober 2002.

Av: Elisabeth Skarsbø Moen, journalist i VG.

Innhold

1. Bakgrunn for innsendelsen.
2. Nyheter som framkommer i boken.
 - a. Første dokumentasjon av Jens Stoltenbergs deltagelse i den interne maktkampen i Arbeiderpartiet.
 - b. Gasskraftverk, Stoltenbergs viktigste viljesprosjekt.
 - c. Når noen ikke snakker sammen.
 - d. Jens Stoltenbergs ungdomstid.
 - e. Ung likestillingsidealist blir konform maktpolitiker.
 - f. På det moderne monarkiets side.
 - g. Detaljer fra bakrommene.
3. Metoder.
 - a. Historikerens arbeidsmetoder på samtiden.
 - b. Systematisk innsamling og kildesamtaler over en fem års periode.
 - c. Intervjuet.

1. Bakgrunn for innsendelsen.

Arbeiderpartiets dramatiske fra å være det klart største partiet i Norge, til å bli et parti på linje med andre mellomstore parti, har kanskje vært det mest omskrevne og omtalte temaene i norsk journalistikk de siste fem årene.

Det historiske kabinettsspørsmålet til folket i valget 1997, der partileder og statsminister Thorbjørn Jagland formulerte sitt 36,9 ble et vendepunkt for oppslutningen om partiet. Den stadig synkende oppslutningen utløste også en intern lederstrid i Ap, som skulle ri partiet i flere år framover, til det fikk sin utløsning i november 2002, med lederskiftet.

”Jens Stoltenberg. En biografi”, er en av de første oppsummeringene og beskrivelsene av denne spesielle historiske situasjonen og perioden for Arbeiderpartiet. Og det er den første beskrivelsen som tar utgangspunkt i aktørene i maktkampen. Håpet er at ved å skrive historien så tett inntil hendelsene, vil den bli bevart rikt detaljert for andre som helt sikkert kommer til å ønske å skrive om denne perioden senere.

Det er mange nye opplysninger i boken, i metoderapportens del 2 har jeg bare valgt ut noen av de viktigste nyhetene som framkommer i boken.

Det er første gang det skrives en uautorisert biografi om en så ung politiker i Norge, som knapt har rukket å bli statsminister og partileder. Sin unge alder til tross, har Stoltenberg et langt politisk liv bak seg. Han har vært utpekt til Aps kronprins i et tiår. Det gjør ham spesielt interessant, når han da ikke ble noen suksess for partiet, som i stedet ser ut til å ha lagt storhetstiden bak seg.

Fordi hendelsene i boken ligger såpass nært i tid, har jeg brukt en kombinasjon av journalistiske metoder i kombinasjon med historikerens metoder. Dette har vært en interessant erfaring.

Da boken er en utypisk politikerbiografi i norsk sammenheng, ønsker jeg den derfor vurdert av SKUP.

SKUP har også de siste årene etterlyst en bredde i innsendte prosjekter, og jeg ønsker med denne innsendelsen å bidra til denne bredden.

2. Nyheter som framkommer i boken.

a) Første dokumentasjon av Jens Stoltenbergs deltagelse i den interne maktkampen i Arbeiderpartiet.

Boken dokumenterer for første gang at Jens Stoltenberg hadde en aktiv rolle i maktkampen i Ap. Slik avisene hadde beskrevet maktkampen, virket det som Stoltenberg toet sine hender, og at det var andre personer rundt ham som drev maktkampen framover.

I "Jens Stoltenberg. En biografi", er Jens Stoltenbergs egne ord gjengitt. Her går det fram at han allerede i juni 1998, åtte måneder etter Jagland-regjeringens avgang, var forberedt på å ta et oppgjør med Jagland om lederposisjonen i Ap (s. 142-144, Kap: Statsministerkandidaten). Det dokumenteres også at han deltok i en samtale med daværende AUF-leder Anniken Huitfeldt, der de diskuterte planer om å fjerne Jagland på landsmøtet i partiet i 2000. (s.149-150, Kap: Statsministerkandidaten, underkap: Oppgjøret på Gardermoen).

Saken ble omtalt i VG 04.11.02, TV2 nyhetene 04.11.02 og i Dagsavisen 05.11.02.

b) Gasskraftverk, Stoltenbergs viktigste viljesprosjekt.

En nøye gjennomgang av Stoltenbergs politiske virke fra ung AUF-leder og fram til statsminister, viser at hans viktigste viljesprosjekt er utnyttelse av norsk gass i form av å få bygget et gasskraftverk i Norge.

Boken viser hvordan han utvikler seg fra ung statssekretær i Miljøverndepartementet, der han får stanset planene om et slikt kraftverk, til han som Olje- og Enerigminister lar seg overtale av sterke pressgrupper og snur i saken og helt fram til Regjeringen Stoltenberg, der han får gitt konsesjon til kraftverkene. Ikke bare det; så sterk er viljen hans til å bygge konvensjonelle gasskraftverk at han overkjører flertallet i sin egen regjering, som på siste regjeringskonferanse før de går av, vedtar en satsing på CO2-fri gasskraft på fire milliarder kroner. (s. 189, Kap: Siste oppdrag: Gasskraftverk).

Saken ble omtalt i VG 04.11.02.

c) Når noen ikke snakker sammen.

Boken beskriver hvordan forholdet mellom Jens Stoltenberg og Thorbjørn Jagland har vært preget av mistenksomhet og mangel på tillit fra ungdomspolitikken av og der mistenksomheten og mistilliten i Aps toppledelse til slutt er så omfattende at de knapt snakker med hverandre.

Til slutt får dette utslag i at Jens Stoltenberg og Thorbjørn Jagland ikke samordner utenrikspolitikken, og der Jagland lover India støtte til plass i FNs sikkerhetsråd, mens

Stoltenberg er uvitende. Det er først et halvt år senere, ved et offisielt besøk til India at Stoltenberg blir informert om dette skiftet i utenrikspolitikken av inderne selv. Dette får også følger for valgkampen i 2002, fordi den pakistanske minoriteten i Norge snur ryggen til Ap og Høyre gjør i stedet et godt valg i denne gruppen. (s. 171-174 underkap: Når noen ikke snakker sammen).

d) Jens Stoltenbergs ungdomstid.

Jens Stoltenbergs barndom og ungdomstid har ikke vært skikkelig omskrevet tidligere. I "Jens Stoltenberg. En biografi", blir leseren godt kjent med Stoltenbergs oppvekst og familie.

Det viktigste grunnlaget for oss som mennesker, blir lagt mens vi er barn og unge. For å forstå politikeren Stoltenberg er det viktig å forstå mennesket Stoltenberg, og dermed blir det også viktig å bli kjent med hans oppvekst og barndom.

I boken blir denne nøye skildret, og vi blir kjent med en gutt med stor sosial samvittighet, en oppvekst som ikke er så lykkelig eller så "striglet" som inntrykket av vestkantgutten Jens Stoltenberg tidligere har vært. (S. 11-51, Del 1: Oppvekst og Barndom, Kap: Gutten som ville bli prins og En streiting).

Omtalt i VG 02.11.02, Dagbladet og Aftenposten 03.11.02.

e) Ung likestillingsidealist blir konform maktpolitiker.

At Jens Stoltenberg var leder av Mannsrolleutvalget som foreslo ett års svangerskapspermisjon for norske kvinner, er godt kjent. Men at han også vraket sin allerede "utnevnte" pressetalskvinne Grete Berget, dagen før han ble Statsminister var det få som visste før det ble kjent i VG. I boken skildres det som skjedde enda mer detaljert. At hans stabsjef også forsøkte å få Likestillingsdirektør Ingunn Yssen til å stilne sin kritikk av saken, da den først ble kjent i VG, var helt ukjent. Da boken kom, valgte både Berget og Yssen å bekrefte historien i mediene. (s. 158-161, underkap: Mannskapet, Kap: Generasjonsskiftet).

Omtalt i VG 04.11.02.

f) På det moderne monarkiets side.

Jens Stoltenberg var Statsminister mens det ble kjent at kronprins Håkon ønsket å gifte seg med daværende Mette-Marit Tjessem Høiby. Giftemålet medførte en del debatt, fordi ryktene gikk over hele landet om Høibys påståtte fortid som rusmisbruker.

Stoltenberg var opptatt av å framstå som en moderne politiker, og ville vise med all tydelighet at han støttet det unge paret. I boken framkommer det at det var Stoltenbergs stabsjef som planla parets mediestrategi, der Høiby erkjente offentlig at hun hadde eksperimentert med narkotika. Strategien virket, og debatten ble lagt død. (s. 183, underkap: Kommunikatoren, kap: Generasjonsskiftet).

Saken ble omtalt i Aftenposten 05.11.02.

g) Detaljer fra bakrommene.

Boken inneholder også en rekke detaljer fra de hemmelige rommene i Ap. Blant annet er det ikke tidligere kjent at Jens Stoltenberg og Thorbjørn Jagland begge var til stede, da ledelsen i Ap diskuterte hvem som skulle overta som partileder etter Gro Harlem Brundtland på landsmøtet i Ap i 1992 (s.115, kap: Arven Etter Gro).

Det er heller ikke tidligere kjent hvem Jagland omga seg med av nære medarbeidere, kvelden før han gikk av som statsministerkandidat for Ap. (s. 147, underkap: Oppgjøret på Gardermoen, kap: Statsministerkandidat).

Dette kan virke som små detaljer i dag, men kan vise seg å bli sentralt for senere historieskrivingen. Det sier noe om en stemning, eller forteller noe om hvem, som i det siste tilfellet, Jagland anså for å være sine nærmeste allierte.

3. Metoder.

a) Historikerens arbeidsmetoder på samtiden.

For å finne linjen i Jens Stoltenbergs politiske liv, valgte jeg å bruke historikerens metode. Det sies at Goethes liv er kartlagt dag for dag, nå er Jens Stoltenbergs det nesten også.

I og med at boken er skrevet uavhengig av Stoltenberg, har jeg ikke hatt tilgang til hans dagbøker. Jens Stoltenberg har levd et så offentlig liv, at det var i stor grad mulig å kartlegge det detaljert, likevel.

Ved hjelp av møtereferater, lokallagsaviser for Majorstua AUF, AUFs medlemsblad og dagsaviser, nedtegnet jeg hver eneste dag jeg kunne finne opplysninger om Jens Stoltenberg, og satte det kronologisk opp i Excel. Jeg delte livet hans inn i fire bolker:

- 1) Barne- og ungdomsårene – AUF-lederen går av (1959-1989).
- 2) Læretid (1989-1992)
- 3) Skjebnefellesskap og nestleder (1992-1997)
- 4) Maktkamp (1997-2002)

Jeg noterte dag, hvor han oppholdt seg og hva han foretok seg. Denne siste rubrikken begynte jeg så å kategorisere. Da alt var inne i skjemaet, ble det tydelig hvilke kategorier som var de viktigste, og jeg kuttet dem ned i antall. Derfra ble det et tydelig mønster, plutselig trådte Stoltenberg fram som person og som politiker, det ble tydelig hva han engasjert seg i. Samtidig var det på denne måten mulig å holde styr på hendelser i privatlivet hans og se hvordan de falt sammen med hendelser i livet hans som politiker og jeg skrev også inn andre viktige merkedager, som valg, Gerhardsens død osv.

Dette var et nitidig to måneders arbeid, som jeg trodde skulle ta motet fra meg, jeg gjennomgikk over 100.000 avisartikler og opplysninger om Stoltenberg. Vedlagt er et utdrag av kartet fra den første bolken i livet hans, barndommen og oppveksten. Jeg har valgt å legge ved dette fordi det er det minst kildesensitive, samtidig som det illustrerer metodikken.

På denne måten kom viljesprosjektet hans fram: Endringen fra miljøverner til Gasskraftforkjemper ble tydelig.

Jeg lette i blinde, og slet med å finne viljesprosjektet hans. Jeg var åpen og lette bredt.

Jeg bestemte meg for å konsentrere meg om gasskraftsaken, og da dette ble kjent i miljøet, kom til slutt en kilde til meg med r-notatene fra den siste gasskraftsaken i Regjeringen Stoltenberg.

Her står det svart på hvitt at Regjeringen gikk inn for enn innovasjonsselskap for CO2-fri gass. Pressemeldingen fra Næringsdepartementet som ble sendt ut etter møtet på Slottet, viser at noe har skjedd på veien.

Muntlige kilder kunne fylle ut bildet.

Gasskraften ble altså tydelig, men samtidig ble det også tydelig for meg hvordan Jens Stoltenberg dannes som sosialdemokratisk politiker. Gjennom hele livet har han vært opptatt av to saker: Internasjonalt samarbeid og styring av norsk økonomi. Dette er de to sakene som gjør ham til en klassisk sosialdemokrat, selv om han på verdiaksen kan framstå som liberaler.

Jeg lette også etter viktige hendelser i Jens Stoltenbergs privatliv, både som voksen og barn, for å finne forklaringer på hvem han er som menneske.

Ved å putte opplysningene inn i Excel, ble det også lett å sjonglere med dem, og isolere enkelte tema når det var nødvendig.

På denne måten fikk jeg også ryddet hendelsene dag for dag i maktkampen. Det ble etter hvert tydelig at handlingene ikke ble gjort uten grunn, men til tider hadde en politisk begrunnelse.

Et eksempel er Jaglands utfall om sykelønnsaken like før landsstyremøtet i Sandvika etter valget i 2001. Dette var lite fokusert i mediene som årsak til at Stoltenberg og Jaglands forhold surnet, men ved å ettergå saken med muntlige kilder, fant jeg ut at det var en nøye sammenheng, og var det som utløste Stoltenbergs beslutning om å fjerne Jagland, ved første anledning.

I motsetning til historikeren, kunne jo jeg konfrontere muntlige kilder med den informasjonen som kronologien viste. På denne måten lette jeg meg ofte fram til nye opplysninger og forklaringer, eller jeg kunne gå tilbake til kartet og sannsynliggjøre kilders forklaringer. Problemet med muntlige kilder, som intervjues om fortid så langt tilbake i tid, er jo at de ofte bruker nåtidens forklaring på ettertiden.

b) Systematisk innsamling og kildesamtaler over en fem års periode.

I arbeidet mitt som journalist i VG, har jeg hovedsakelig arbeidet med maktkampen i Ap, de siste fem årene.

Det ble tidlig klart at maktkampen kunne komme til å pågå en god tid

I dette arbeidet mottok jeg ofte informasjon fra kilder som det var umulig å bruke på tidspunktet. Noen ganger handlet det om kildeinformasjon som var overskudd, og ikke kunne brukes i en avisartikkel. Andre ganger informasjon som ville bli for sensitiv til å trykke i VG, men som i en bredere sammenheng som en bok, ville gi et utfyllende bilde. Kildevern tillot heller ikke å trykke enkelte ting der og da.

Alt jeg kom over disse fem årene, og som jeg mente ville bli nyttig, ble det laget notater av. Alt fra samtaler med kilder, til hendelser og teorier.

Særlig samtalene var til stor nytte i bokskrivningen.

Ved å gå tilbake til dem, kunne jeg nøyaktig tidfeste hva ulike kilder mente på det aktuelle tidspunktet for en sak, situasjon, hendelse, viktig utspill og så videre. Dermed kunne ikke kildene nå uttale seg med etterpåkløkskap om det som hadde skjedd. Jeg visste hvordan de hadde oppfattet det der og da.

For eksempel var telefonsamtalen mellom Jens Stoltenberg og Anniken Huitfeldt, der de diskuterer å fjerne Jagland på landsmøtet i 2000, tatt opp og spart på og også skrevet ut ordrett fra bånd. Samtalen fikk jeg ved at jeg ringte Stoltenberg for et intervju, han ba meg vente og la av telefonrøret. Båndet hadde jeg satt i gang idet jeg ringte opp. Jeg venter, og mens jeg venter blir jeg vitne til samtalen mellom ham og Huitfeldt. Det er han selv som avslører at det er henne han snakker med ved å si navnet hennes høyt.

I VG skrev vi kort tid etter at VG kjente til at Huitfeldt og Stoltenberg hadde hatt en slik samtale. Selve samtalen ville ikke VG trykk, men tillot at jeg brukte den i boken, da dette var et breiere format enn en tabloidavis ville ha vært.

c) Intervjuet.

I arbeidet med denne boken ble rekonstruksjonen av barndommen til Jens Stoltenberg viktig.

Blant annet reiste jeg til Beograd for å kunne beskrive omgivelsene han hadde vokst opp i, parken han hadde gått på ski i osv. Det samme gjorde jeg i Oslo, jeg besøkte stedene han hadde bodd, skolene han gikk på osv.

Men viktigst av alt for å rekonstruere barndom og oppvekst, var intervju med personer han hadde vokst opp sammen med.

I alt 70 personer er intervjuet for å finne ut av Stoltenbergs år fra 0 til 15. Små opplysninger og historier måtte alltid sjekkes mot alle som hadde vært til stede. Det gjaldt å lete etter hendelser og episoder som kunne beskrive ham og utviklingen hans.

Dette var en krevende prosess, fordi det dreide seg om mennesker som ikke var vant til å bli intervjuet, og de kunne nok synes spørsmålene var rare. Jeg spurte om detaljer som "hva hadde han på seg? Hvilken farge var det på sofaen osv.", som kan virke noe merkelig. Men så detaljert må man gå fram for å tegne bildet av en tid som er forbi.

Som alltid når man intervjuer folk, handler det om å bygge tillit, og i mange tilfeller var dette tidkrevende, men det viste seg å være verdt tiden.